

افغانستان آزاد – آزاد افغانستان

AA-AA

چو کشور نیاښد تن من مباد
همه سر به سر تن به کشتن دهیم

بدین بوم ویر زنده یک تن مباد
از آن به که کشور به دشمن دهیم

www.afgazad.com

afgazad@gmail.com

Political

ادبی - فرهنگی

محمد اسحاق برکت

ویرجینیا - امریکا

۱۵ فبروری ۲۰۱۰

بیانید پښتو بیاموزیم

ګړنۍ پښتو او لغتونه

(محاوره و لغات پښتو)

د پښتو ۸ لوست

(درس ۸ پښتو)

د مفعول نوم

در درس امروزی با طرز ساختن اسم مفعول آشنا میشویم که باز هم به مصدر مراجعه میکنیم: همانگونه که میدانیم و بارها گفته ایم که صرف مصادر متعدی به مفعول (صریح) نیاز دارند ، لذا اسم مفعول (صریح و مستقیم) تنها از مصادر متعدی ساخته میشود.

چنانکه در زیر مشاهده میفرمائید با افزودن یک (ی ملینه) در اخیر مصدر متعدی (مختوم به ل) اسم مفعول درست میگردد و اگرخواست ما جمع مفعول باشد و یا حرف علتی پیش از اسم مفعول مفرد آید دران صورت (ی ملینه) به (ی معروف) بدل گردد.

به این مثالها توجه فرمائید:

- رتل یعنی راندن

- رتلی یعنی رانده شده (پاگل)

- رتلی یعنی رانده شدگان

- منډل - منډلی یعنی فروبرده شده

- ګنډل - ګنډلی - یعنی دوخته

د صابر ګنډلی کمیښ نه خوښیږي ، هغه له بهرنه جوړ کړی کمیښ غواړي.

صابر پیراهن دوخته شده را خوش ندارد ، او از خارج پیراهن ساخته شده میخواهد.

رتلی سړی - مرد رانده شده و مؤنث آن ، رتلی ښځه - با یای مجهول یعنی زن رانده شده.

په رتلي سړي څوک باور نه کوي.

درین جمله (رتلی سړی) یعنی (مرد رانده شده (بعلت حرف ربط)) په (به) رتلي سړي (استعمال شده که بصورت کل (به مرد رانده شده کس اعتماد نمیکند) معنی میدهد.

اما در جمله زیر جمع این جمله را مشاهده میکنیم:

- رتلي سړي - مردهای رانده شده و مؤنث آن رتلي ښځي ، زنهای رانده شده.

په رتليو سړيو څوک باور نه کوي.

به مرد های پاگل کس اعتماد نمیکند.

همچنین اند مصادر:

- وهل - وهلی - وهلی سپی له خلکو تښتي - سگ زده شده از مردم میگریزند.

- لیدل - لیدلی

- لیکل - لیکلی

استعمال اسم مفعول هر دو مصدر را در زیرملاحظه فرمائید:

زما لیکلی مکتوب پر میز پروت وو ، چا لیدلی دی؟

اما در مورد مصادر متعدی مختوم به (ول) موضوع کمی پیچیدگی دارد و برایش قاعده کلی نمیتوانیم وضع نمائیم . در ذیل توجه شمارا به چندی ازین قماش مصادر معطوف میگردانم:

- جورول - جورکړي يا جورولی

زموږ په وطن کې لا تر اوسه څوک ستن نه شی جورولی

در وطن ما تا هنوز کس نمیتواند سوزن بسازد

- خپړول - خپور کړی يا خپړولی

زموږ د هیواد وروستیو دریو لسیزو ریښتیني پېښي اوس هم څوک نه شي خپړولی.

واقعیتهای سه دهه اخیر کشور ما را حالا هم کس نمیتواند نشر نماید.

- پرېکول - پرېکړی

بخاطر باید سپرد که اسمای مفعول بیشتر با ضمائر استفهامی بکار برده میشوند:

دا د گلاب بوټی چا پرېکړی دی؟

دغه د ونې څانگه چا پرېکړی ده؟ با یای مجهول

۱- دغه چوکی چا جور کړې ده؟ با یای مجهول

این جمله را به این شکل نیز میتوانیم بنویسیم:

۲- دغه چوکی چا چوره کړې ده؟

اما فرق این دو در کجاست؟ متوجه شویم:

در جمله (۱) ، جورکړي - اسم مفعول مؤنث و در حالیکه در جمله (۲) ، جوړه کړې - صفت مؤنث است.

همچنین است:

خپور کړی ، خپور کړي ، خپور کړي ، (اسم های مؤنث)

خپور ، خپور ، خپره ، خپري - (صفات)

اسم مفعول غیرمستقیم را از مصادر لازمی میسازند و در وقت ضرورت آنرا در محاوره به کار میگیرند.

- هاغه د ونې تر سیوري لاندې درېدلی سړی څوک دی؟

آن آدم ایستاده زیر سایه درخت کیست؟

- احمد هلته کېناستلی وو چې ته راغلي،

احمد آنجا نشسته بود که تو آمدی.

- ته کله له ننگره هره راغلي یی؟

تو چه وقت از ننگره هار آمده ای؟ و اگر مؤنث باشد میگوئیم

- ته کله له ننگره هره راغلي یی؟ با یای مجهول

در ادبیات پښتو از مصادر متعدی نیز بحیث مفعول به پیمانه وسیع استفاده میشود ، برای این منظور فعل (شول و

کېدل) را با مصدر یکجا استعمال مینمایند:

- رټل - رټل شوی سپی بیا کلي ته نه راځي.

سگ رانده شده باز به قریه برنمیگردد

- وهل - په دغه خبره ته څو ځلي وهل شوی یی ، خوبیا هغه تکراروي.

با این سخن تو چندین بار کوبیده شده ای ، مگر باز آنرا تکرار میکنی.

- نیول - هغه پنځم ځل دی چې د غلا په تور نیول کیږي.

او پنجمین بار است که به اتهام سرقت گرفتار میشود.

تر بل پښتو لوست پورې مو په لوي او بښونکي خدای سپارم ، روغ او رمت اوسئ!